

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 23 | פרשת לך לך - וירא | תשפ"א

בס"ד

כלל ב' - לשון הרע באפי תלתא

א. תלמידים שעושים שימוש בבית דין

שאלה: יש עוד בגילוי סוד. כאשר אנשים מגיעים לבתי הדין - ומלבד זאת יש שם עוד תלמידים שעושים שימוש (מתמחים) שנמצאים גם בבית דין ושומעים כל מיני סודות, הן בענייני מסחר וממונות, והן בענייני גירושין, וכיו"ב. האם מותר לבתי הדין להכניסם או לא - כיון שיש בזה משום "הולך רכיל מגלה סוד".

תשובה: הרי זה מותר, ועל דעת כן הגיעו הבעלי דינין לדון - שיודעים שיש שם עוד תלמידים שעושים שימוש (מתמחים), וישמעו את דבריהם. (חישוקי חמד - סנהדרין לא).

ב. רופאים שמתלמדים (מתמחים) בבתי החולים

שאלה: כאשר אנשים מגיעים למחלקות בבתי חולים - ומסתובבים יחד עם הרופאים עוד רופאים שמתלמדים (מתמחים), ויוצא להם לשמוע על כל מיני מחלות, או עניינים לא נעימים שיש למטופל, וכן רואים הם הרבה פעמים את הדו"ח הרפואי. האם מותר להכניסם יחד עם הרופאים או לא - כיון שיש

בזה משום "הולך רכיל מגלה סוד".

תשובה: הרי זה מותר, ועל דעת כן הגיעו אותם אנשים למחלקות בבתי חולים - שיודעים שיש שם עוד רופאים שמתלמדים (מתמחים), וישמעו את דבריהם.

ג. חולה על ערש דווי וימיו ספורים

שאלה: יש בגילוי סוד גם סיבה לאסור מצד דבר חיצוני לגמרי. וכגון: ראובן שנמצא על ערש דווי וימיו ספורים, ואשתו גם כן חולנית ותלויה בו - ואין רוצה ראובן שתדע ממחלתו שמא תצטער ביותר. האם מותר לנו כן לספר לה על מחלת בעלה שתדע להכין עצמה לקראת הבאות, או לא ואסור לנו.

תשובה: אף שיש לפלפל בזה הרבה ולהתיר שאין כאן משום גילוי סוד. מכל מקום הרי זה אסור מצד אחר, והוא "דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמי" [דבריו של חולה הנוטה למות יש לנו לקיימם - כמו דברים שאדם כותב בכתב ומצווה אותנו], והרי כאן מדובר בחולה הנוטה למות, ויש חשש שאם יגלו לאשתו נגד ציוויו, תיטרף דעתו עליו ויקדים מיתתו. (חשוקי חמד להגר"י זילברשטיין, יומא ד. - עמ' מט')

כלל ג' - איסור לשון הרע בין בפניו ובין שלא בפניו, ואפ' בדרך שחוק

ד. הראש כולל / מנהל הכספי בישיבה / מנהל עבודה / הבוס - דואג רק לעצמו, ולכסא

שאלה: ראובן מספר על הראש כולל / מנהל הכספי בישיבה / מנהל עבודה / הבוס - איך שדואג רק לעצמו, ולכסא, ולא איכפת לו כל כך מהאנשים שתחתיו. כל הזמן צועק / ביקורתי מאוד / מטיל אימה יתירה - ולכן הכל תקוע. ומקפיד מאוד על זה שלא יתגלה למדובר - האם מלבד איסור לשון הרע יש כאן עוד איסור או לא. (מקור החיים - ס"א)

תשובה: מלבד עוון לשון הרע, יש כאן עוד איסור של "ארור מכה רעהו בסתר". (דברים כז' - כד') ואם לא מקפיד שלא יתגלה אף שסיפר דבריו בסתר - אין בו משום "ארור". (תורת הלשון - כלל ג' / חלקת בנימין - אות א' / נתיב חיים - אות א')

ה. אחיו מנותק מחיי האחוה במשפחה

שאלה: ראובן מדבר בטלפון עם אחיו ומספר לשון הרע - על אח אחר שמנותק מחיי האחוה במשפחה, וכל הזמן מתנכר לסובב אותו, וכל מה שאיכפת לו זה רק ממשפחתו. או מספר כן על קרוב אחר

סעיפים א' ב'

הקדמה: החפץ חיים כאן. מאריך הרבה באיסור לשון הרע שבפניו, או כאשר אדם אומר אני מעיז פני לומר את הדברים אף בפני המדובר. וטעות האנשים לומר - שאין בזה משום "לשון הרע", משום שכל האיסור הוא כאשר אני לא רוצה שישמע המדובר, וכאן שאני אומר כן אף בפני המדובר מזה מוכח שאין זה רע מה שאני מספר. ונסמכים על דברי רבה בגמ' (ערכין טו:) שאומר "כל מילתא דמתיאמרא באפי מרא" [כל דבר שנאמר בפני המדובר] "לית ביה משום לישנא בישא" [אין בו משום לשון הרע] - והיינו כרבי יוסי. ולכך מאריך החפץ חיים הרבה לשלול טעות זו, וכדלקמן.

לאמת] האם זה מותר או לא. (מקור החיים - ס"א, שים לב - זה רק צד היתר אבל מסתתר כאן איסור גדול)

תשובה: אסור לו לספר והרי זה לשון הרע. ומה שחושב להתיר כיון שמשער שהיה אומר בפניו של המדובר - אדרבה מסתתר כאן איסורים גדולים א. "ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה' - יז). ב. מלביש עצמו במידת העזות והחוצפה. ג. מעורר יותר מדנים ומחלוקת. ד. ולפעמים גם מגיע לידי הלבנת פנים.

ט. בנה סוכה בחג הסוכות שלא כפי ההלכה

שאלה: ראובן ראה את חברו שמעון שעשה עבירה בשוגג (על פי החלקת בנימין - אות ד') שבבין אדם למקום - בנה את הסוכה בצורה הפוכה, קודם שם סכך ואחר כך בנה את הדפנות / לא עשה דין 'לבוד' - כשבנה סוכה מבסיס ברזלים ובד שזה נחשב לדפנות, לא שם חבלים במרחק של שלושה טפחים אחד מחבירו [עד גובה עשרה טפחים] ונמצא שלא קיים בזה את המצוה / יושב בסוכתו אף שיורדים גשמים עזים. האם מותר לו לספר כן לאנשים כשישבו בשיעור תורה, וגם המדובר [שמעון] נמצא שם, או לא. (באר מים חיים - ס"ק א')

תשובה: הרי זה לשון הרע ואסור לספר, ואדרבה במקום לבזותו ולשפוך קלונו ברבים - ילך ויזכירנו ביחידות ובלשון רכה שלא ילבין פניו.

י. כטוב לבו ביין - בייש את אחד הבחורים

שאלה: יש מקומות שעושים 'פורים רב' שעולה אחד מהבחורים לבמה ואומר מיילי דבדיחותא שמשמחים את השומעים. והנה באחד מהשנים נבחר ראובן לעשות כן והוא מן המומחים שבדבר. ניגש אליו שמעון והזהירו תיזהר לך מלבזות ולהתבדח על חשבון בחורים, או לעקוץ אותם בכל דרך אפשרית זה לאו דאורייתא "ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה' - יז) וכמה פעמים מגיע לידי הלבנת פנים. ומה שקרה בסוף שראובן כטוב ליבו ביין ירד על אחד מהבחורים וביזה אותו לעיני כולם וכולם מחייכים וצוחקים - שבזה הדין מותר לשנאות את ראובן. רק השאלה האם מותר לספר את מה שראובן עשה בפניו או שיש בזה משום לשון הרע. (באר מים חיים - ס"ק א'. התבונן - בעצם המעשה שהרי התרו בראובן קודם ועבר על לאו דאורייתא - אבל יכול להיות שעשה תשובה)

תשובה: הרי זה לשון הרע ואסור לספר. וטעם הדבר: משום שאנו אומרים שיכול להיות שעשה תשובה. (עלי באר - אות ג')

לעילוי נשמת

הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
הרב יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל
כדורי בן מסעודה ז"ל

אהלנו / הארץ והאלטרנטיב / ארשת הגפולה:

Shemesh648@gmail.com

האלון מופיע גם באגרים: 'דרשו', 'אלף', 'אידיש וינקל', 'אורח יוסף'

אגרות: בנק הפועלים (12) סניף 766 א-1 79181

ממשפחתו. ומקפיד מאוד על דבריו שלא יתגלו למדובר. האם מלבד איסור לשון הרע יש כאן עוד איסור או לא. (מקור החיים - ס"א)

תשובה: מלבד עוון לשון הרע, יש כאן עוד איסור של "ארור מכה רעהו בסתר". (דברים כז' - כד') ואם לא מקפיד שלא יתגלה אף שסיפר דבריו בסתר - אין בו משום "ארור". (תורת הלשון - כלל ג' / חלקת בנימין - אות א' / נתיב חיים - אות א')

ו. מהו "ארור", ומה הטעם שיותר חמור

שאלה: "ארור מכה רעהו בסתר" - מה המשמעות של ארור. ומה הטעם שזה יותר חמור מסתם עוון לשון הרע.

תשובה: ביאר בעלינו לשבח (ח"ו - עמ' קנ"ג) שבוא תראה הרי אברהם אבינו לא רצה להידבק באליעזר, ולכך לא רצה להשיא את יצחק לבתו של אליעזר. והוא משום שאין ארור מתדבק בברוך - ואף על פי שהארור לא נאמר על אליעזר עצמו אלא על כנען שהיה כמה דורות לפניו. לעומת זאת המספר לשון הרע הוא בעצמו ארור ולא משום אבותיו - ומענתה נעשה ק"ו כמה יש לזהר שלא להידבק בבעל לשון הרע.

והטעם שלשון הרע שבסתר חמור יותר - הוא משום מידתו הרעה שבוחר לבזות את חברו בדרך הזו, ובצורה כזו של הסתר - דכלפי חוץ מראה שהכל טוב אבל בקרבו ישים אורבו ומדבר עליו, ומקפיד שלא יתגלה. (תורת הלשון כלל ג', לפי מה שכתב הבאר מים חיים לקמן - ס"ק ז')

ועיין לבעל הטורים (דברים כז' - כד') שכתב על הפסוק "ארור מכה רעהו בסתר", ש'בסתר' - גימטריה "בלשון הרע"

ז. בילדותו היה שובב גדול ומיושבי קרנות

שאלה: יש פעמים שבסיפור הדברים אם היה אומרם בפני המדובר יש בו גם אונאת דברים שמצער. וזה מצוי כאשר מספר על בעל תשובה את מעשיו הראשונים לפני שחזר בתשובה, או על אברך בן תורה שבילדותו - היה שובב גדול ומציק לאנשים, ומיושבי קרנות היה. או כל גנאי אחר למשל אם ראהו יורד לזרוק זבל בשעת לילה מאוחרת - אבל עם פיג'מה. האם מותר לספר כן שלא בפניו אם משער בעצמו שהיה אומרם אף בפניו, ולא מתבייש או מנסה להסתיר עצמו בדבריו אלא עומד אחרי דבריו בגלוי, או לא. (באר מים חיים - ס"ק א', ד"ה ונראה, שים לב: איזה עוד איסורים מסתתרים כאן)

תשובה: אסור לו לספר והרי זה לשון הרע. ומה שחושב להתיר כיון שמשער שהיה אומר בפניו של המדובר - אדרבה מסתתר כאן איסורים גדולים א. "ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה' - יז). ב. מלביש עצמו במידת העזות והחוצפה. ג. מעורר יותר מדנים ומחלוקת. ד. ולפעמים גם מגיע לידי הלבנת פנים. (מקור החיים - ס"א)

ח. כועס ומתעצבן כאשר לא קיבל זכות קדימה

שאלה: ראובן ראה את חברו שמעון, איך שכועס ומתעצבן ומאבד את עשתונותו - כאשר אחד האנשים עקף את מכוניתו ולא נתן לו זכות קדימה, והוא רוצה לספר כן לבני ביתו באחד מסעודות שולחן שבת, ומורה היתר לעצמו - כיון שאומר אמת, ומשער בעצמו שהיה אומר כן אף בפני שמעון ולא מסתתר מאחרי דבריו. [וזה גם ראה שכונתו לקנאות